

EUROPEAN PIANO TEACHERS ASSOCIATION • AFDELING NEDERLAND
EN VLAANDEREN

JAARGANG 30 • 2012 / 3

esta

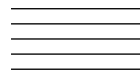
PIANOBULETTIN

THEMANUMMER CLAUDE DEBUSSY

Debussy voor twintig vingers

Pianoduo Scholtes & Janssens over het uitvoeren van Debussy's duo-repertoire voor piano

Lestari Scholtes en Gwylim Janssens

Inleiding

De pianoduowerken van Claude Debussy (1862-1918) zijn niet de composities waarmee deze componist het bekendst is geworden. Zijn grote doorbraak kwam bijvoorbeeld met de opera *Pelléas et Mélisande*, en thans zijn diverse werken voor orkest, kamermuziekbezettingen en pianosolo erg bekend. Zijn werken voor twee piano's en piano vier handen verdienen echter absoluut de aandacht van de luisteraar, alsook van de uitvoerende musicus.

Als pianoduo zijn wij altijd erg gecharmeerd geweest van Franse muziek uit de negentiende en twintigste eeuw, en wij hebben ons dan ook met hart en ziel gestort in enkele van zijn werken voor het pianoduo. Het meest bekende en populairste hiervan is zonder twijfel de *Petite Suite* (L. 65) voor vier handen uit 1889. Daarnaast schreef Debussy voor vier handen de *Marche écossaise sur un thème populaire* (L. 77, 1891) en de *Six épigraphes antiques* (L. 131, 1914). Veel onbekender zijn enkele van zijn vroege werken: de symfonie voor piano vierhandig (L. 10, 1880), het divertissement (L. 36, 1882) en *Le triomphe de Bacchus* (L. 38, 1882), beide ook voor dezelfde bezetting. Het oeuvre voor twee piano's bestaat uit *Lindaraja* (L. 97, 1901) en de driedelige suite *En blanc et noir* (1915).

Als duo hebben wij zowel de *Petite Suite* als *En Blanc et Noir* veelvuldig gespeeld. Hoewel beide stukken ver uit elkaar liggen in stijl qua vereiste techniek en complexiteit, zijn beide voor ons 'typisch Debussy' en altijd bijzonder om uit te voeren. De eenvoud van de *Petite Suite* enerzijds en de ingewikkelde structuren en bijzondere klankkleuren in *En Blanc et Noir* anderzijds hebben elk op hun eigen manier een uitdaging om het werk op overtuigende wijze te kunnen presenteren.

Petite Suite

Debussy begon met het componeren van de *Petite Suite* in 1886. Het werk, dat in 1889 pas voor het eerst werd uitgevoerd, bestaat uit vier delen, alle miniatuurtjes met een duidelijk karakter. De Suite kenmerkt zich door de eenvoud van de melodieën met een functionele maar niet al te complexe harmonische ondersteuning. De vier delen zijn als volgt genoemd:

- I. En bateau (In de boot)
- II. Cortège (Optocht)
- III. Menuet
- IV. Ballet

Bij het instuderen van het werk dachten wij dat Debussy verschillende schilderijen, gedichten of vergezichten voor ogen had; door de evocatieve schrijfwijze riep elk deel bij ons een levendige voorstelling op. Later bleek dat wij er niet ver vanaf zaten. Bij de eerste twee delen liet Debussy zich inspireren door twee gelijknamige gedichten

van de Franse dichter Paul Verlaine (1844-1896), wiens gedichten ook bij Debussy's latere composities een grote inspiratie zijn geweest.

Het eerste deel van de suite begint met een eenvoudige melodie in de piano primo-partij, die wordt ondersteund door langzame arpeggio's in de piano secundo-partij. Deze akkoorden symboliseren het stromende water en geven het deel daarmee ook richting en beweging. De zangerige melodie verwijst naar de gedachte aan en het verlangen naar liefde die de mannen op de zeilboot hebben in het gedicht van Verlaine. Wat ons elke keer opnieuw raakt is het onvervulde verlangen dat zowel Verlaine als Debussy in respectievelijk woorden en muziek weten op te roepen. In deel 2, *Cortège*, weet Debussy wederom op sublieme wijze het gedicht van Verlaine in muziek te vertalen. In het gedicht trekt een chique dame zich terug na een lange salonavond, begeleid door een aap en een slaaf, die beide nogal schunnige gedachtes over haar hebben en haar ongegeneerd aanstaren, terwijl de onschuldige dame niks doorheeft. Met speelse, schertsende, onschuldige en dartelende, guitige passages weet Debussy precies de juiste sfeer op verhalende wijze neer te zetten. Door de combinatie van het verhaal en de muziek zitten wij elke keer weer met een glimlach achter de piano. De daarop volgende delen zijn niet gerelateerd aan Verlaine, alhoewel ze wel in de sfeer blijven van zijn gedichten. In het Menuet grijpt Debussy terug op de modale klanken van de kerktoonladders die stammen uit de Middeleeuwen. Gecombineerd met de grote afstand die Debussy legt tussen de parallelle melodieën van de primo en secundo partij (in enkele gevallen zelfs een decime) creëert hij een uniek, open, haast elfachtig geluid, dat vooruitloopt op zijn latere compositietechnieken. Het vierde en laatste deel, Ballet, doet zijn naam eer aan: dit feestelijke slotdeel is uitstekend geschikt als balletmuziek. Debussy gebruikt in het middenstuk van dit deel het wals-element, waarna hij teruggrijpt op het begin van het deel en afsluit met een feestelijk en virtuoos coda-gedeelte.

Hoewel de *Petite Suite* niet bijzonder ingewikkeld is in het genre voor piano vier handen – men denkt dat het stuk zelfs was bedoeld als salonmuziek voor gevorderde amateurs – is het grootste gevaar dat het lichtvoetige karakter van de delen al snel te zwaar wordt aangezet. Voor een pianoduo is de grootste uitdaging in dit werk dan ook het werk doorzichtig te houden in klankkleur en dansant in karakter. Twintig vingers op één piano klinkt al snel massief. Dat past niet goed in de sfeer van galante dansen of een romantisch tochtje in een boot – en u zult begrijpen dat de speedboat nog niet was uitgevonden in Debussy's klankwereld. Ons inziens is de grootste uitdaging het vinden van een goede balans en goed pedaalgebruik. Regelmatig wordt Gwylim erop betrappt dat hij in zijn studeerkamer achter een piano zit waarbij hij uiterst gefocust naar de partituur staart, niet speelt en driftig met zijn voet het pedaal intrapt. Keer op keer moet hij dan uitleggen dat het wél goed met hem gaat, maar het pedaal moet instuderen voor Lestari, die voornamelijk de melodie heeft en dus voorrang krijgt met het pedaalgebruik..

En Blanc et Noir

En Blanc et Noir ('In wit en zwart') voor twee piano's werd in 1915 gecomponeerd. Het is een van Debussy's laatste werken. Hierna volgden nog onder andere de sonates voor cello en piano en voor viool en piano. De componist overleed drie jaar later. Het werk valt qua stijl, maar ook qua complexiteit duidelijk in het latere oeuvre van Debussy; het wordt beschouwd als zeer origineel, hoewel het, zeker na publicatie, niet meteen door iedereen werd gewaardeerd. Collega-componist Saint-Saëns was er bij-

Pianoduo Scholtes en Janssens. Foto Marco Borggreve.

voorbeeld niet van gecharmeerd en begreep niet dat Debussy in staat was tot het schrijven van 'zulke wrede muziek'. Tegenwoordig wordt het regelmatig uitgevoerd en behoort het tot één van de meest vooraanstaande werken uit het pianoduorepertoire.

Het is ook één van onze favoriete stukken voor twee piano's. De grote mate van vrijheid in klankkleur en timing en de grote contrasten tussen de delen, maar ook binnen de delen bieden ons als duo enerzijds veel uitdaging, anderzijds veel vrijheid.

De titel verwijst onder meer naar de witte en zwarte toetsen van het klavier; enkele passages moeten geheel op witte of zwarte toetsen gespeeld worden. Daarnaast doelde Debussy ook op de karakters van de delen. Het open en energieke eerste deel en het wervelende derde deel, dat overigens over winter en (witte) sneeuw gaat, (opgedragen aan Stravinsky, voor wie Debussy een grote bewondering had) staan voor het 'blanc'. Het donkere middendeel, dat staat voor het 'noir', heeft Debussy opgedragen aan zijn vriend Jacques Charlot die sneuvelde tijdens de Eerste Wereldoorlog. Dit deel gaat over de strijd tussen de Fransen en de Duitsers en bevat aan de oorlog verwante thema's, met daarin Franse en Duitse volksliederen, leger-trompetten (herauten) en kerkmelodieën. Wat ons echt kippenvel geeft is de hartslag, die met name aan het begin van het deel goed te horen is, laag op de tweede piano, en ons doet denken aan de soldaten die met een bonkend hart in de loopgraven lagen.

Aan elk deel gaat een gedicht vooraf waardoor Debussy zich heeft laten inspireren.

I. Avec emportement

Qui reste à sa place
Et ne danse pas
De quelque disgrâce
Fait l'aveu tout bas

Wie op zijn plaats blijft staan
En niet danst
Doet zwijgend bekentenis
Van eerverlies
(J. Barbier & M. Carré – Roméo et Juliette)

II. Lent. Sombre

Prince, porté soit des serfs Eolus
En la forest ou domine Glaucus.
Ou privé soit de paix et d'espérance
Car digne n'est de posséder vertus
Qui mal voudroit au royaume de France.

Prince, hij dient in 't bos waar Glaucus woont,
Op horens van Aeolus meegetroond;
Ontneem hem alle hoop en vredeskansen
Want hij is het niet waard dat men hem loont,
Die kwaad smeedt tegen 't koninkrijk der Fransen!
(François Villon – Ballade contre les ennemis de la France [envoi])

III. Scherzando

Yver, vous n'este qu'un villain
Winter, schurk die je bent...
(Charles d'Orléans)

In tegenstelling tot de eenvoud in samenspel van de *Petite Suite*, bevat *En Blanc et Noir* passages die uiterst complex zijn, zoals parallel gespeelde maar tegenstrijdige ritmes in het snellere gedeelte van het tweede deel. In sommige gevallen, met name in het donkere tweede deel, is het door de donkere kleuren nauwelijks hoorbaar wat de ander precies speelt en moet je de muziek en elkaar uiterst goed aanvoelen om samen te zijn. Anderzijds zijn er zowel in het eerste als in de sonore, sostenuto opening van het tweede deel passages en akkoorden die unisono gespeeld moeten worden, of exact tegelijk na een getimedede stilte, wat enkel mogelijk is als er samen wordt geademd; twee gedachten moeten één worden.

Een andere uitdaging is het vinden van een balans die ten eerste mooi is, maar bovenal bij het karakter van een bepaalde passage past. Met name de eerder genoemde unisono-passages zijn interessant. Een goed voorbeeld hiervan is een passage uit het tweede deel: Debussy laat tussen de herauten en de kerkmelodieën een eenvoudige, kinderlijke melodie naar voren komen, wat doet ons denken aan de soldaten die terugdenken aan hun zorgeloze kindertijd. Debussy schreef dit unisono voor piano 1 en piano 2. Hoe vind je hiervoor een mooie, pakkende balans? Het antwoord is simpel: blijven proberen en goed luisteren. Uiteindelijk werden we bet erover eens dat één van ons moet leiden en zingen; de andere moet volgen en een soort van duistere, nét hoorbare klank voortbrengen. Het effect is zowel kinderlijk als mysterieus, bijna eng.

Het zijn maar een paar maten, maar daar zijn we nog steeds best een beetje trots op...

Deze suite voelt voor ons, nog meer dan in de *Petite Suite*, als een mogelijkheid om alle facetten van het pianoduospel te tonen. De muziek is prachtig, energiek, tragisch en mysterieus en het was geweldig om er aan te werken en dat zullen we in de toekomst ook blijven doen.

De pianoduomuziek van Claude Debussy heeft nog niet al zijn geheimen aan ons prijsgegeven. Hoewel de hoeveelheid aan composities niet buitengewoon groot is, hebben wij nog meer uitdagingen aan te gaan. De genialiteit van de muziek, alsmede het 'thuis voelen' in Debussy's composities maken dat wij nog jarenlang vooruit kunnen op deze ontdekkingsreis en kunnen blijven polijsten aan deze schitterende diamanten. In 2010 namen wij *En blanc et noir* op onze eerste CD op.

We zijn heel benieuwd of we in 2020 nog dezelfde interpretatie hebben. Eerlijk gezegd denken we van niet...

Lestari Scholtes (1984) en Gwylim Janssens (1985) vormen sinds 2003 een pianoduo. Vandaag de dag worden zij erkend als één van de meest belovende pianoduo's van hun generatie. Hun debuut in Carnegie Hall in mei 2009 werd geprezen als 'het hadden net zo goed 25 of 30 vingers kunnen zijn, zo groots en samengesmolten was hun klank. Subliem duo in topvorm'. Het duo trad op in Nederland, België, Duitsland, Frankrijk, Groot-Brittannië, Denemarken, Polen, Italië, San Marino, Israel, de Verenigde Staten, Chili en Bolivia opgeleverd en was te beluisteren op festivals als het Festival of Bath, Grachtenfestival Amsterdam, TonLagen-Dresdner Festival der zeitgenössischen Musik, Braunlage Maikonzerte, Basilica Festival van Vlaanderen, Festival Classique en het International Piano Duo Festival Polen.

Scholtes & Janssens waren winnaars van onder andere de Vriendenkrans van het Concertgebouw 2010, het Concours Musical de France, de IVth International Piano Competition of the Republic of San Marino 'Allegro Vivo' en het Internationale Kamermuziek Concours Almere 2009. In 2010 werd het duo uitgeroepen tot Radio4 Talent van het Jaar.

Als pianoduo studeerden zij bij het vermaarde pianoduo Gil Garburg en Sivan Silver aan de Hochschule für Musik und Theater in Hannover. Voorafgaand studeerde Lestari bij Ton Demmers en Jan Wijn en Gwylim bij Ton Demmers en Bart van de Roer. In November 2010 kwam hun debuut-CD uit met werken van Rachmaninov, Debussy en Ravel, onder het label van QuattroLive.

